

Luka Marijanović

ILIJA OKRUGIĆ - SRIJEMAC I NJEGOV »SASTANAK VILA...«

Poneka obljetnica naših zaslužnih ljudi prođe nezapaženo. To se na svu sreću nije dogodilo ove godine prigodom 100. obljetnice smrti našeg uglednog i zaslužnog svećenika Ilije Okrugića - Srijemca. »Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije« objavio je tom prilikom veoma sadržajan pregledni rad o njegovom životu i djelu iz pera Tome Šalića¹, napose o njemu kao pjesniku i skladatelju. I to je dokaz kako se time potvrdila želja Milka Cepelića istaknuta u posmrtnom članku o Iliji Okrugiću: »Brate Ilija, pokoj ti duši a svjetla uspomena med braćom tvojom!«²

U dosadašnjim radovima o Okrugiću pokušavaju se više ili manje potpuno izreći već poznate činjenice. Jedna od njih je već istaknuta u spomenutom Cepelićevom nekrologu, kako je Okrugić puno toga napisao, ali je tek nešto od toga tiskano, čak bez naznake pisca, a mnogo je toga nažalost propalo. Njegova književna ostavština nije, koliko nam je poznato, još posve sredena. Niti je napravljena izdašna analiza njegova rada. Ako već njegovu književnu ostavštinu nije pošlo za rukom urediti njegovom velikom prijatelju i pobratimu grkokatoličkom svećeniku i pjesniku Jovanu Hranićeviću iz Novog Sada, danas bi to svakom poznavaoču bilo još samo puno teže³. Nije naime Okrugić sve pisao za široku javnost već za uži prijateljski krug, pa zato nije sve ni objavljeno. Smijemo pretpostaviti da ima još njegovih tiskanih stvari, koje nisu možda još popisane, odnosno stoje zagubljene u našim ponajprije crkvenim knjižnicama. A kako je kao župnik

- 1 Tomo ŠALIC, *Ilija Okrugić Srijemac, Uz 100. obljetnicu smrti: 1897.-1997.*, u: *Vjesniku đakovačke i srijemske biskupije* (ubuduće VĐSB ili GĐSB) 125(1997.), str. 400-406. No bez ikakva spomena u javnosti minula je 150. obljetnica rođenja i 80. obljetnica smrti Ilije Okrugića. O njemu je tada pisao jedino Ilija MARTINOVIĆ, *Ilija Okrugić - Srijemac (1827 - 1897)*, u: *Sveta Cecilija* 48(1978.), str. 107-108; te ISTI, *Ilija Okrugić - Srijemac*, u: *Tavelić*, 18(1978.), str. 22-23. Autor tu spominje kako je pjesnik Okrugić hrvatskoj javnosti još uvijek nepoznanica. Okrugićeva ostavština (127 rukopisa) nalazi se na čuvanju u Matici srpskoj u Novom Sadu.
- 2 Milko CEPELIĆ, *Ilija Okrugić*, u: GĐSB 26(1897.), str. 105. U tom nekrologu istaknute su sve Ilijine specifičnosti, koje se i danas najvećim dijelom ističu. Za bibliografiju i literaturu o Okrugiću upućujemo na navedeni članak Tome ŠALIĆA, kao i ovdje objavljeni članak Luke MARIJANOVIĆA, *Kulturno-prosvjetna i preporodna djelatnost profesora i studenata đakovačke bogoslovije*, u: *Diacovensia* 4(1996.), str. 130-132.
- 3 U knjizi fotografija i životopisa Milana GRLOVIĆA, *Album zaslužnih Hrvata XIX. st., sv. II.*, čitamo o Okrugiću: »U ostavštini pjesnikovoj našlo se je više tisuća stihova, pjesama prigodnica, šaljivih i jovialnih, više drama, za koje se ne može ustanoviti, da li su izvorne, da li prerađene, i raznih sastava, koji svi svjedoče, da je Okrugić neobično lahko i brzo pjevao i pisao«. A Nikola BATUŠIĆ, *Ilija Okrugić*, u: *Pučki igrokazi XIX. stoljeća*, Matica Hrvatska - Zora, Zagreb, 1973., str. 117s. piše: »Pisao je mnogo, a dosta i objavljivao za života, no budući da je obilje radova iz raznih rodova pjesništva tiskao anonimno, bilo je nemoguće, nakon smrti, ustanoviti sve ono što je poteklo iz njegova pera«.

župe Sv. Jurja mučenika živio podno petrovaradinske tvrđe, vjerojatnom nam se čini pretpostavka kako je on iz svog svagdanjeg susretanja s austrijskim vojnicima, napose s njihovim glazbenicima, možda nešto i od njih preuzeo i preradio⁴.

Nema sumnje da je on u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji među svećenicima bio najplodniji pisac. Zato ga đakovačka Bogoslovija sada s pravom više ističe, jer je u njoj odgojen i školovan. On se dokazao ne samo evangeliziranjem u svojoj svećeničkoj službi narodu, već je stvarno pružio valjan doprinos njegovoj općoj kulturi i prosvjeti.

Živio je i školovao se u veoma složenim društveno-političkim prilikama. Puno se toga događalo po Europi i po našim krajevima u prošlom stoljeću što je unijelo nemir od kojega nitko nije bio pošteđen. Revolucionarna 1848. godina uzdrmala je stare društvene odnose. Da se vidi što je sve utjecalo na Okrugića, počevši od njegova života i rada u samoj đakovačkoj Bogosloviji⁵ pa dalje, trebalo bi barem kronološki nabrojiti odlučujuće događaje za sudbinu hrvatskog naroda u tom vremenu: rat s Mađarima što ga je poveo ban Jelačić g. 1848.; dolazak na vlast Franje Josipa I. i uvođenje apsolutizma; dokidanje feudalizma; austro-ugarska nagodba g. 1867.; hrvatsko-ugarska nagodba g. 1868.; razvojačenje Vojne krajine g. 1873. i njezino predavanje hrvatskom banu g. 1881.; dolazak za hrvatskog bana Khuena Hedervarya, a g. 1875.-1878. okupacija Bosne i Hercegovine.

U to inače presudno vrijeme za sudbinu hrvatskog naroda na čelu se Đakovačke i Srijemske biskupije našao biskup i mecena Strossmayer. Od svojih se najranijih bogoslovnih dana Okrugić živo zanimao za hrvatski narodni preporod i sudjelovao u njemu. Biskup je Strossmayer ubrzo uočio Ilijine sposobnosti još u sjemeništu, jer mu je bio profesorom i duhovnim vođom od g. 1842. Neka naravna srodnost i bliskost između njih potiče i odatle što je Strossmayer kratko vrijeme bio i kapelanom u župi koju će Okrugić kasnije preuzeti kao župnik. Ne treba se čuditi što je biskup kasnije

4 Ipak treba reći da je Okrugić svako pretjerivanje u povodu za stranim uzorima osuđivao. Kad đakovački povjesničar Matija Pavić piše o Okrugiću koji je neko vrijeme proveo i kao župnik u Sarvašu napućenom Nijemcima, ovako kaže: »Kada prošti poruke o. Kaje iz Požege upravljene na naš puk, u kojima ga upućuje na primjer Nijemca, doseljenoga u Slavoniju, (Okrugić) smjesta poručuje Kaji, da prevršuje, pače i sramoti »slavonsko-srijemski puk«. Zna i Slavonac (Srijemac) za ugledni dom i zgrade; čisti i on svoje kuće; ima pokućstva i u njima; nalazi se i u njega soba odabrana. ... Naš svijet je privrženiji, vedriji, ukusniji - nego što mu o. K. prigovara, a nije zbilja sve zlato što on na Nijemcu vidi. - Priznaje i Ilija poznate mane, ali to vrijedi za manji dio puka«. Matija PAVIĆ, *Ilija Okrugić*, u: *Hrvatska duša, Almanah hrvatskih katoličkih svećenika*, Zagreb, 1923., str. 273.

5 Zanimljivo je da u svojoj knjizi Matija PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806-1906*, Đakovo, 1911., autor ne prati dovoljno Iliju Okrugića, pogotovo ne kao onoga koji je s biskupom Strossmayerom imao puno zajedničkih ideja i kao promicatelja akcija u duhu Strossmayerovih političkih teza. No, zato Matija Pavić ističe druge važnije stvari za Bogosloviju kao takvu: tako se u njoj osniva Zbor duhovne mladeži đakovačke; od 1844. u njoj se počinje predavati na hrvatskom jeziku, što sve podupire đakovačko-srijemski biskup Kuković, inače prvi i najizdašniji dobrotvor Matice hrvatske, pa u tom smislu onda i njen stvarni osnivač.

Okrugiću pružio priliku za nesmetan rad kad ga je g. 1855. pozvao u Đakovo za prebendara stolne crkve, gdje je ostao do g. 1862. Okrugić se, naime, već kao kapelan bavio književnim radom. A u Đakovu se on na toj ne toliko zahtjevnoj službi kao rijetko tko imao mogućnosti baviti književnim radom. Iz tog vremena potječu njegove pjesme izdane pod naslovom »Srijemska vila«. Tad je nastala i njegova drama »Sačurica i šubara« koju su prvi put izveli đakovački bogoslovi u biskupskom dvoru. U to vrijeme nastale su mnoge prigodne pjesme u čast biskupu⁶.

Okrugić je u Đakovu imao prilike promatrati biskupove pothvate. Tu je imao prilike susresti se s Franom Kurelcem, s Dimitrijem Miladinovim, s bosanskim franjevcima, i mnogim drugima. Budući da je Okrugić bio još i Strossmayerov prvi redenik, otud potječe njegova odanost svome biskupu koja je vidljiva i u njegovim književnim djelima. Za cijeloga će života ostati biskupov ljubimac⁷. S biskupom se slagao u političkim i kulturnim pogledima.

Uz već poznata Okrugićeva djela, tiskana i navedena u našim poznatim bibliografijama, spominjemo njegovo djelo: »*Sastanak vila na Velebitu, u Trnavi i Đakovu prilikom pedesetljetnog slavlja Zlatne Mise preuzvišenoga i presvietloga gospodina Josipa Jurja Strossmayera, biskupa bosansko-srijemskoga, najvećega dobrotvora hrvatskoga naroda, o Josipovu kao imendanu istoga godine 1888*«, Tisak i naklada Biskupijske tiskare u Djakovu, Djakovo, 1888, in 16°, str. 39.⁸

Djelo je zapravo tiskano anonimno. No, po unutrašnjim se kriterijima vidi da mu je autor Ilija Okrugić⁹. Znademo s više strana da mu je sigurno autor Ilija Okrugić. Već u svom nekrologu Okrugiću tadašnji đakovački župnik i dekan Milko Cepelić piše: »Za zlatnu misu Strossmayerovu 1888. ispjevao je alegoriju koju je politička oblast zaplienila, pače zabranila ju u ovdašnjem samostanu glumiti«¹⁰.

6 O Okrugiću kao piscu prigodnica vidi: Ružica PŠIHISTAL, *Pjesničke prigodnice Josipu Jurju Strossmayeru*, u: *Književni Osijek, Studije i eseji* (priredio Stanislav Marijanović), Osijek, 1996., str. 207-220.

7 M. Pavić pišući povijest siemeništa navodi podatak da je Strossmayera prigodom ustoličenja za biskupa u Đakovu pozdravio upravo Ilija Okrugić, Usp. Matija PAVIĆ, *nav. dj.*, str. 270.

8 Usp. Marin SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika đakovačke i srijemske biskupije*, Đakovo, 1982., str. 108. Prof. Krešimir Pavić u svojoj retrospektivnoj bibliografiji đakovačkih tiskara prije I. svjetskog rata također spominje za god. 1888. to djelo. On ispravno navodi da ono ima 39 stranica, ali in 8°. Podatak je o djelu negdje pronašao, ali ga nije imao u rukama. Usp. Krešimir PAVIĆ, *Đakovačke tiskare prije I. svjetskog rata*, u: *Đakovo i njegova okolica, Zbornik Muzeja Đakovštine*, sv. 1., Đakovo, 1978., str. 154.

9 O tome djelu kao raritetu na Pravom hrvatskom slavističkom kongresu održanom u Puli od 19. do 23. rujna 1995. izvijestili su dr. Ana Pintarić i mr. Luka Marijanović. Prof. Pintarić je za tu prigodu provela jezičnu strukturu i analizu toga djela. Usp. L. MARIJANOVIĆ, *Ilija Okrugić i njegov »Sastanak Vila«*, u: *Prvi hrvatski slavistički kongres, Zbornik Radova II.*, Zagreb, 1997., str. 415-419; A. PINTARIĆ, *Ilija Okrugić Srijemac: Sastanak Vila na Velebitu, u Trnavi i Đakovu, stilsko-jezična struktura*, u: *Prvi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova II.*; str. 451-457.

10 M. CEPELIĆ, *nav. dj.*, u: *GDSB 25(1887)*, str. 104-105. Taj podatak od njega preuzima i Nikola BATUŠIĆ, *nav. dj.*, str. 128. kao i Milan GRLOVIĆ, *nav. dj.*

Diacovensia V(1997.)1

Ono što se prije nije moglo prikazati ili nije bilo zato prave prilike, danas je moguće barem djelomično otkriti tu književnu rijetkost. O Strossmayeru nećemo iz nje saznati ništa više što mi ne bismo već odranije znali. Važno je ovdje uočiti samo to da je Okrugić kao poznati prigodni dramatičar sastavio jednu dramsku alegoriju u čast biskupu Strossmayeru kao zlatomisniku i da je to djelo odlukom državnih vlasti bilo spaljeno.

To djelo je ostalo nepoznato za mnoge. Sačuvao se samo jedan primjerak u knjižnici Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu koji je u nju dospio nešto kasnije¹¹. Alegoriju je Okrugić napisao za proslavu zlatne mise biskupa Strossmayera. Djelo se imalo izvesti u đakovačkom samostanu Milosrdnih sestara Sv. križa uoči same izvanjske proslave zlatne mise i o blagdanu zaštitnika Strossmayerova sv. Josipa. Ako djelo pažljivo pročitate, ne moramo se uopće doumljivati zbog čega su državne vlasti to djelo zaplijenile i spalile a izvedbu zabranile.

Riječ je tu upravo o đakovačko-srijemskom biskupu Strossmayeru kao velikome hrvatskom meceni i čovjeku koji je zastupao interese hrvatskoga naroda pa zbog toga osniva Akademiju znanosti i umjetnosti u Zagrebu, utemeljuje Hrvatsko sveučilište i mnoge druge znanstvene, prosvjetne, kulturne i gospodarske ustanove. Riječ je o čovjeku poborniku i zagovorniku zbližavanja s drugim Crkvama i narodima, napose slavenskim.

Kad govorimo o svećeniku i pjesniku Okrugiću, treba danas istaknuti da on nije nikada zatajio svoju hrvatsku dušu i osjećaj. Naprotiv, on je to isticao. To se vidi i iz same strukture alegorije, gdje se vile Hrvatica, Slavonka, Srijemica, Srbkinja, Dalmatinka, Bošnjakinja i Bugarka natječu, upravo otimlju pred Majkom Hrvatskom koja od njih ima više razloga čestitati biskupu i zahvaliti mu za njegovo veliko djelo. U prvom dijelu stoji uputa za izvedbu: (*»Pozornica predstavlja goru Velebit. Majka Hrvatska sjedi na jednoj pećini. Plavo je odjevena, na glavi joj kruna sa tri križića, ob desnu joj kraj nje hrvatski grb, ob lijevu prelomljen mač.*)

Okrugić je bio vatren i rodoljubiv. Npr. u usta Majci Hrvatskoj stavlja riječi:

*»Ljubite se djeco! veli majka mila,
U ljubavi, slogi i moć je i sila!
Čim god Bog darivo, zadovoljan budi,*

11 Na natpisnom listu djela stoji prva signatura u knjižnici Zbora duhovne mladeži u Đakovu: I. 82, te novija signatura s kraja pedesetih godina XXXVII D 19. Danas se ono čuva u izdvojenoj zbirci đakovačkih i srijemskih svećenika (u knjižnici postoje različiti fondovi i zbirke kao npr. zbirka djela tiskanih u tiskari Ivana Martina Divalda od g. 1775., itd.). O samom djelu usp. bilješku uz bibliografsku jedinicu br. 1057 kod Marin SRAKIĆ, *nav. dj.*, str. 108. Toga se Okrugićeva djela ne nalazi ni u Biskupijskoj knjižnici u Đakovu, a niti u osobnoj knjižnici biskupa Strossmayera, koja je inače veoma vrijedna za studij samoga biskupa. Posebna joj vrijednost nije samo u broju knjiga nego i u tome što su to često skupocjena izdanja s osobnim posvetama biskupovih prijatelja i znanaca. Očekivali bismo bez daljega da se među tim knjigama nađe upravo ovaj Okrugićev *»Sastanak vila...«*. Ali ga tu ne nalazimo.

A neka ti srdce za tudjim ne žudi.
Svoje poštuj, ljubi, svoje neguj, brani,
Ko oko u glavi od dušmana brani!
A to sve je *naše* ponosito gorje!
Pak *naše* i ono valovito morje!
S' ovu i s onu stranu Velebita djeda,
Sve to jedan narod, sve to moja čeda!
Ljubite se djeco, pak budite složni
U ljubavi, slozi, tek ste jaki, možni! —
Oh! koliko putah, molila sam tako,
Vjekovah tečajem a u doba svako, —
Ali riedko, riedko, slušali me sinci,
Čim neslogi njinoj klikтали tudjinci —
A oni se preli, tko će biti prvi,
Pak u jednorodnoj kupali se krvi...
Mnogi sinak pade, a tudjin dopade,
I Hrvatska tako ode na komade. — (str. 4).

Što bi samo, pita Okrugić na usta majke Hrvatske sjećajući se sretnoga i slavnoga doba, rekli hrvatski kraljevi Tomislav, Petar Krešimir Veliki ili Zvonimir, kad bi ustali iz hladna groba i da

»Vide, što učini nesloga i zloba
Od Hrvatske naše države nam davne,
Velike, tol dične i moćne i slavne, —
Da vide i danas u *skučenoj* tako
Razdora, nesloge sjeme to opako,
Kako klija, buja i pogubom prieti,
Guši rodoljubja onaj plamen sveti, —
Da vide koliko sinovah imade,
Koji joj o srjeći i o glavi rade, —
Il se odmetnuše od svog roda krvi,
A za ljubav hljeba kori ili mrvī —
Vidili bi jadni a u raznih licah
Pribunja, Surinje kletih izdajicah. —
Pak bi mah od boli i jada kukavni
Vratili se u grob hladni svoj i tavnī...
Mjesto njih stog ja sad jadujem sred plača
Previjam srdašcu slomljenoga mača,
Oh! Hrvatske moje kćeri drage mile,
Jedin još ostatak njene slave i sile!...« (str. 4 i 5).

Diacovensia V(1997.)1

Ako Okrugičevo djelo promatramo u vremenu i prostoru kad je nastalo, shvatit ćemo ga bez daljega i bez ikakvog dodatnog komentara. Ti nas se tekstovi i danas lijepo doimaju. A kako su ih doživjeli oni koji su obavili cenzuru, pokazuje njihova potpuna zabrana djela i njegove izvedbe. U nekim su se stihovima očito prepoznali oni što se »odmetnuše od svog roda krvi, a za ljubav hljeba kori ili mrvi«.

Dok vila Hrvatica pjeva o maču koji, premda slomljen svakome Hrvatuu mora biti mio i drag, draži od dragulja, od srebra i zlata jer je jedini sveti spomen slave Hrvata, i kojim se čistilo

»tlo nam sveto, rodno,
Da u pravu starom živimo slobodno...
Da za to su majko i kašniji nam bani,
Koj' ne šurovahu s našimi dušmani, —
ne okretahu s vjetrom, svojim ogrtačem —
Borili se riečju i junačkim mačem.
O! kolkogod putah, kad se zakašem,
Pa se stvorim majko u Zagrebu našem,
Pak kip onaj vidim *Jelačića* bana
Izpruživšeg svoju sablju od megdana, —
Tol'put majko draga! podidju me srsi,
Krv u meni plane, nadmu mi se prsi,
Ciknula bih, ne znam, od zora il plača,
Lik predamnom trepti tog slomljenog mača...« (str. 7).

Kad se govori o spomena vrijednim sinovima, ne o kukavicama i izdajicama kakvih ima svagdje, o slavnim našim učenjacima i književnicima, Majka pjeva:

»A pravo je i hvale dostojno svakoje,
Što cienite kćeri i ljubite svoje.
Dok je te ljubavi i toga štovanja
Prosvjetnikah vaših i truda im priznanja,
Jošte gojim nadu pokraj sve nevolje,
Da će nastupiti po rod vrieme bolje —
Ali samo kad će i u narod prosti
Prodriet zraka njine književne svjetlosti?!
Dok ne bude toga, lutat će u tmuni,
Kraj očinja vida plienom bit tudjini« (str. 9-10).

Vila Hrvatica onda nastavlja:

»Ta ne sdvoj Majko, o porodu svome,
O čelik-značaju srbsko-hrvatskome.

Viekova tečajem na nj su nasrtali
Svakakvi divljaci, za nj se otimali, —
Do dva puna vieka Turčin ga je gnjeo,
Pak je l' mu svetu vjeru, jezik preoteo?
Je li narodnost mu, običaje drage
Izkorenit mogo, kraj sve sile, snage?» (str. 10).
Hrvatica opet nakon klicanja vila nastavlja:
»Ne! prem narod stenja u sužanstva mraku,
Al tudjin ne uspje ama ni za dlaku!
Neće uspjjet neće! neće pa do vieka! —
Neće dok je nama *ulišta* onoga
Sred Zagreba biela grada hrvatskoga.
Neće, dok je cvieća po naših livada,
I pčelah nam vriednih, neumorna rada« (str. 10),

a pri tome se misli na ljude poput *Derenčina, Mazzure, Barčića, Vrbanića, Račkoga, oba Starčevića, Amruša, Folnegovića, Vojnovića* i mnogih drugih kao što su oni. Dok je takvih ljudi, Hrvatska neće biti izgubljena. Među takvim velikanima, naravno, posebno mjesto zauzima sam Strossmayer. Vila Hrvatica ulijeće majci u riječ i pjeva:

»Znam, znam, želju srdca tvoga,
Kano da me pitaš draga naša majko,
Iz ulišta pčele, - a gdje je *babajko?*
Kovandžija dični, koj uljanik sgradi,
Pak se star u roju pčelah svojih mladi,
Duhom, umom svojim viek nad njime bdije,
Na srdcu ih grije, trutove pak bije.
Je l' tvog majko misliš najdražega *Ranka,*
Nam najmilijega, najsladjeg *Milanka?*
A u rodu prvog, najvrstnijih sina,
S koga sja ko sunce naša domovina?!
On baš povod, majko, našeg je sastanka,
Porad sutrašnjega znamenitog danka,
Kad no On ne samo god svoj imen slavi,
Već će i zlatnu misu svoju da obavi« (str. 11).

Kad bi se ovo djelo objavilo s kratkim komentarom, vidjeli bismo kako Okrugić govori o Strossmayeru i njegovu sveukupnom djelu u svečarskoj prigodi, jasno, jezgrovito i lijepo. Strossmayer je svoj jubilej proslavio tiho, ali se priličilo ono što vila Hrvatica pjeva da on svoj jubilej proslavi svečano:

Diacovensia V(1997.)1

»Al sad sav hrvatski narod, majko, želi
Da što većim slavjem Njega razveseli,
I harnost dokaže dobrotvoru svome
Najvećem Braniču i Otcu premilome,
Kod njega će biti gospode izbrane
S Velebita jedne i sa druge strane.
S tog dodjosmo, Majko, da t' javimo ovo,
Pak da podješ s nami k' *Njemu* u Đakovo« (str. 12).

Za drugi dio gdje se sastaju Vile u Trnavi i Đakovu stoji napomena:
»(Pozornica je nakićena cviećem. Nazad u sredini visi slika biskupova, ili što bi ljepše bilo stoji na ovišjem podnožju, *poprsje biskupovo*. Pod njim sjedi *Majka Hrvatska*, a Vile kao u prvom dielu njoj s' obe strane, desno: *Hrvatica, Dalmatinka, Slavonka i Srjemica*, a lievo: *Srbkinja, Bosanka i Bugarka*, koja u ovom II. dielu tek na pozornicu izlazi. Pri spuštenoj zavjesi Vile pjevaju ovu pjesmu ali tako, da prvi redak pjevaju Vile, a drugi one tri, po običaju naših Šokicah kad bez gajdaša kolo igraju.)«

Znao je Okrugić kakav položaj ima Trnava. Iz susjedne Levanjske Varoši, gdje je on tri godine bio župnikom, često je dolazio trnavačkom župniku u pohode. I prije je, kao prebendar stolne crkve u Đakovu, u pratnji biskupa Strossmayera dolazio u nju. Zato o njoj pjeva:

»Oj *Trnavo!* oj *Trnavo!* bogata i bujna, (I. Vile)
Ta šumicom, ta lozicom vina bielo-rujna! (II. Vile)
Oj *Trnavo!* oj *Trnavo!* vilin rukosade!
Cvieća svaka, i voćakah u tebi imade!
Da se kitiš, da se sitiš, kad te želja pali,
A studenac, hladka vienac srdce ti razgali« (str. 13).

Ili kad pjeva Đakovu:

»Oj *Đakovo!* oj *Đakovo!* Carigrade mali!
Danas tebe, viš no sebe, svaki Hrvat hvali.
Tebi kiti s tornji viti crkva sjaj-golema,
Te ljepote i divote u svem carstvu nema!
Što si krasno, al si glasno, jer je u tebika,
Naše smilje i bosilje, hrvatska nam dika!« (str. 13).

Prigoda je zlatne mise biskupa Strossmayera bila izvrsna prilika da mu se zahvali i s njime proslavi njegova zlatna misa. I za tu priliku trebala se održati akademija i izvesti na pozornici u đakovačkom samostanu Milo-

srđnih sestara svetoga Križa ova Okrugićeva alegorija. I danas nakon stotinu i deset godina možemo o njoj izreći povoljan sud. Ovih nekoliko izvadaka daje okusiti slast Okrugićevih stihova. Usudio bih se reći da je u to vrijeme pjesnik bio na vrhuncu svoga stvaranja. Već sasvim zreo i po dobi i po umjetničkom dometu. Dok pjeva velikom biskupu, nije se na svoj spjev ni potpisao, što po mome sudu samo svjedoči o autorovoj plemenitosti i skromnosti. Želio je ostati u drugom planu. Stihove bi vrijedilo pretiskati.

Budući da se mnogi od nas ne bavi književnošću po zvanju, treba ovdje samo reći, da bismo bolje shvatili Okrugića, kako je i on samo dijete svoga vremena. On kao čovjek, svećenik i pjesnik proizlazi iz mnoštva različitih utjecaja, među ostalim i političkih. A kao pjesnik stvara svoju vlastitu sintezu od različitih glasova iz tradicije. Postoji, naime, moda i u književnosti. Ono što se danas nama ne sviđa iz bilo kojega razloga, ne znači da se nekome nije sviđalo prije stotinu i više godina. U zajedničkoj državi njemačka je književnost utjecala i na hrvatsku. Bez sumnje i na Okrugića. U njemačkoj književnosti koncem XVII. i početkom XVIII. stoljeća susrećemo barokni slog literature, tzv. »Schwulst«. Sama riječ označava prekomjernu, pretjeranu kićenost u izričajima ali i u sadržaju. Takav se slog susreće i drugdje po Europi¹² i utjecao je na svoj način i na kasnije pjesnike. Uostalom, prigodnih je pjesama bilo i prije i poslije, i ima ih još danas. A govor o vilama, nimfama, itd. može nas samo upozoriti da je riječ o povodenju za klasicima. To mu danas nećemo zamjeriti, jer to je panegiričan način pisanja njegova vremena.

Dok npr. čitam što Hrvatica Vila, okrenuvši se biskupu i publici govori, ne osjećam tu uopće da bi Okrugić u zvijezde kovao Strossmayera. On na pjesnički način iznosi samo ono što možda drugi nisu vidjeli, a trebali su i vidjeti i znati. U pjesmi prigodnici on govori ne samo o posvećenoj glavi biskupovoj, ili da mu laska, nego govori i o biskupu ali i o svima drugima koji se s njime bore za iste ideale. Ima u Okrugićevim stihovima i uzvišenih misli, protkani su njegovom dušom i srcem. On ne laska jednostavno nikome, pa ni Strossmayeru, i dok osjećajno govori o njemu, sve zapravo poziva na rad i zauzetost za domovinu. Mnogo toga je Okrugić uspio lijepo reći i začiniti, pa bi i danas još bio kadar zagrijati svoje čitatelje. Od jadikovanja i plača doista koristi nema. »*Akademije! gledj Sveučilišta! Oružja nam našeg podorišta!*« Strossmayerovo je geslo bilo: »S prosvjetom k slobodi!« i »Sve za vjeru i domovinu«.

12 U Španjolskoj dolazi pod imenom kulturizma (estilo culto) ili gongorizma (po pjesniku Gongori), u Italiji se naziva marinizam (po pjesniku Mariniju), ima ga i u Engleskoj i Francuskoj. Imena su mu različita, ali svojstva su mu u svim književnostima ista. Služi se jezikom laskanja i servilnosti, dodvoravanja. Odiše mirisom kojim se kadi i podilazi velikoj gospodi ili gospodama. A kad se u nečem pretjera, postaje bez ukusa i prelazi u smiješno. Takav slog postao je kolijevkom udvornosti i ugladenosti, pa je rodio mnoge tzv. »Hofpoeten«. Neki su od tih pjesnika bili veliki ulizice, te su preko svake mjere uzvisivali svoje junake kojima su pjevali. U krug takvih pjesnika smjeli bismo pribrojiti među ostalim i našega latinskog pjesnika, zagrebačkog kanonika Franju Sebastijanovića, pa možda donekle i Matiju Petra Katančića koji pjeva npr. *Čudnovati plač o smrti Marije Terezije kraljice*, Osijek, 1780.

Diacovensia V(1997.)1

»Ne trebam Ti moj premili brajno!
Mnogo pričat, iz koga sam kraja, —
Ovo čelo, obilježje sjajno,
I premila hrvatska nama Maja
Kazat će Ti, da sam kćerka, davne
Oj hrvatske Majke nam preslavne!
Što je ona davno nekad bila
Tvoje umno nazrjelo je oko, —
Kako kašnje klonula joj krila,
Kako l' biedna, pala je duboko, —
Tvoje blago srdce osjećalo,
Pa nad njome s Majkom proplakalo...
Tko će sudbe sili odoljeti?
Tko nakovat slomljenoga mača?
Tko ju podić? sudbi se oprieti?
Jer nij' hasne od jada i plača —
To si bio Ti, Ti moj mili brajno!
Oj hrvatske Majke sunce sjajno!
Žarkim umom vilinskoga soja,
A srdašcem nježnim majke blage,
Ti vojvodom posta umna boja, —
Razvi barjak sve svog duha snage, —
Kliknu: Za mnom braćo mi rođena!
Još Hrvatska nije izgubljena!
Evo grada, evo i bedema, —
Iz njeg ćemo udariti složno;
Tog silnika, tog zlobnika nema
Nas svladati kom bi bilo možno.
Akademije! gledj Sveučilišta!
Oružja nam našeg podorišta!
Ti uzkliknu, klik Hrvatskom ode,
I u druge braće naše strane -
I gled Vilah, i već kolo vode —
Prepliću se noge im lagane — (Str. 14).

Kad je riječ o političkom i idejnim stajalištima, treba otvoreno reći, da je onda i u Đakovu bila moda biti »južni Slavjanin«, pa ni Okrugić nije u tome bio iznimka. Osim što se povodio za Strossmayerom kao ocem i pionikom južnoslavenske politike¹³, promicao je djelotvorno njegove ideje i pokretao akcije, Okrugića je u vode »jugoslavenstva« uveo najvjerojatnije Valtazar Bogišić, dubrovački učenjak jugoslavenskog profila. Čini mi se da bi upravo to bez daljega pokazala sustavna rasprava i istraživanje o Okrugiću¹⁴.

No, sve što je Strossmayer učinio za kulturu i prosvjetu, samo pokazuje koliko je promicao hrvatske interese, i to naprednom kulturom, ne »ognjem i mačem«. Pa i onda kad se Strossmayer na političkom polju kao protivnik monarhizma zalaže za neku vrstu moralne unije južnih Slavena, da postanu nezavisni i stvore jedinstvenu književnost, smatra da bi sjedište takve unije, danas bismo je vjerojatno zvali konfederacijom, trebalo biti u Zagrebu kao kulturno najjačem središtu. Ova uništena Okrugićeva prigodnica Strossmayeru govori o tome sasvim rječitio. I u tome je zapravo bila Okrugićeva krivnja! U tom kontekstu Strossmayerova i Okrugićeva života mi nekako nesuvislo zvuči npr. kad dr. Mira Kolar-Dimitrijević u svom prilogu *Politički i socijalni pokreti te stranke*, u monografiji izdanoj povodom 800. obljetnice prvog spomena imena grada Osijeka *Od turskog do švremenog Osijeka*, Osijek, 1996., str. 166, ovako piše: »On (ban Josip Šokčević) je za velikog župana Virovitičke županije postavio Josipa Jurja Strossmayera tražeći njegovu suradnju i na političkom i na gospodarskom planu. Strossmayer je 13. veljače 1861. služio u Osijeku ponitifikalnu misu na blagdan sv. Ćirila i Metoda kako bi se pokazala pomirljivost prema »šizmaticima«. Međutim, zbog izjave prisutnog Ilije Okrugića Srijemca, rođenog u Srijemskim Karlovcima, da se »ohološću šizmatika očuvala šizma«, Strossmayer nije postigao svoj cilj, tj. spojiti katolike i pravoslavce. Ne mogavši ostvariti niz svojih programa za razvoj Slavonije i Hrvatske, Strossmayer je 27. ožujka dao ostavku na županstvo«. Danas nema ni Strossmayera ni Okrugića, puno se toga u međuvremenu dogodilo, pa se ipak katolici i pravo-

13 Kao što se događa i na drugim područjima, i u pitanju Strossmayerova »jugoslavenstva«, koji nisu bez elemenata integralističke utopije, neke će se postavke očito morati revidirati. Nema smisla više ponavljati neke »znanstvene« zablude, služiti se retencijama kao donedavno pod pritiskom terora bivših vlasti i političkog vrha.

14 O Okrugiću je bilo riječi i na znanstvenom skupu 9. i 10. studenog 1995. u Slavanskom Brodu o fra Marijanu Jaiću u povodu 200. obljetnice njegova rođenja. Skup je održan među ostalim i pod pokroviteljstvom Razreda za filološke znanosti HAZU. Uz Jaićev molitvenik i pjesmaricu »Vinac« objavljen je i privezan »Dodatak k Viencu« u kojem su objavljene liturgijske pjesme Ilije Okrugića. Držim da će u nizu znanstvenoistraživačkih projekata za hrvatsko Podunavlje projekt »*Crkvena pučka popijevka Biskupije đakovačke i srijemske*« koji vodi prof. mr. Josip Jerković s Pedagoškog fakulteta Sveučilišta u Osijeku među ostalim pokazati koliko i gdje su se sačuvala Okrugićeve božićne, marijanske i druge pjesme. Usp. J. PLANINIĆ, *Program djelatnosti i razvitka Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku za razdoblje od 1997. do 2005. godine*, u: *Glasnik Osječkog Sveučilišta* 3(1997.), br. 6. str. 17. Na spomenutom znanstvenom skupu o Jaiću u Slav. Brodu bivši petrovaradinski župnik Stjepan Sokolović održao je referat: »*Jaićeva pjesmarica "Vinac" u Petrovaradinu*«.

slavci još nisu spojili! A da i ne spominjemo što se sve događalo poslije tog datuma 13. veljače 1861. Strossmayer u svakom slučaju nije služio pontifikalnu misu samo da pokaže pomirljivost prema »šizmaticima« niti ju je slavio s njima. Premda ih je bolje poznavao no itko drugi, prema njima je pokazao više senzibiliteta i otvorenosti nego mnogi drugi. U tom su gradu, usput rečeno, inače okupljanja vjernika s ekumenskim značajem zaživjela i prije nego drugdje u nas (molitvene osmine za jedinstvo kršćana). A kad bi čak i bila istinita takva navedena izjava Ilije Okrugića, on je kasnijim svojim uzornim svećeničkim i književnim radom pokazao što i kako misli. Čak bih ga mogao iz svoje sadašnje perspektive nazvati naivnim, kad on kao katolički svećenik npr. u svojoj drami *Šokica* govori o ljubavi katolkinje Šokice Janje prema pravoslavnome Srbinu Peri i kad prikazuje župnika kao onoga koji, ako baš ne zagovara, onda ipak odobrava takvu ljubav i traži razloge da je opravda pred Janjinim ocem.

Uzevši u obzir prilike u svijetu, napose u Europi, i u Crkvi, u vrijeme kad Okrugićevo djelo »Sastanak vila« nastaje, lako ćemo razumjeti zašto je ono zaplijenjeno i uništeno¹⁵. Nije u pitanju toliko samo to djelo, koliko više biskup Strossmayer kojemu je ono bilo posvećeno, i čija djela nabraja. Biskupova svestrana djelatnost za svoju biskupiju i cijelu Crkvu među Hrvatima i njegov mecenatski rad bili su razlogom da se pokrenu mračne sile u namjeri da onemoguće njegov rodoljubni rad i svaki politički utjecaj. Smetala im je njegova ljubav prema Bosni i njegova briga za redovnički podmladak bosanskih franjevac. Smetalo ih je što on pažljivo prati pojave i događaje izvan svoje biskupije, što čestita svim biskupima koji se usuđuju boriti za slobodu Crkve u odnosu na državu, što podupire mnoge napredne ljude i njihove pothvate. Tek je nešto od tih silnih i razgranjenih poslova i pothvata spomenuto u ovom prigodnom Okrugićevu spjevu. Strossmayer je bio trn u oku austrijskim i mađarskim vlastima, a potom i domaćim vlastima u službi stranaca¹⁶. Carski je dvor na njega budno pazio.

¹⁵ Budući da je djelo bilo radi izvedbe predano u samostan, preko učenica koje su uvježbavale tekst dospjelo je u širu javnost, i u nepoželjne ruke, i ubrzo uništeno.

¹⁶ Usp. Ferdo ŠIŠIĆ, *Korespondencija Rački - Strossmayer, IV.*, Zagreb, 1931., str. 430. Strossmayer piše 5. prosinca 1884. Račkomu (pismo br. 1376): kako »ovd kod nas neki Cuvaj i Kršnjavi čudesa čine u animozitetu prema meni i gospoštiji. Valjda imaju take instrukcije. Čak su zaplijenili ovo dana i »Glasnik« bez ikakvog pravog razloga. Osim velikih inih briga, takove me uši, gnjide i stjenice grizu. Što ću? Valja se braniti, a što moraš ustrpljivo podnijeti. Da nije borbe, u kojoj valja ustrajati, odmah bi sutra u mir otišao«. Tako je isto prije točno stotinu godina zaplijenjen i br. 12. od 30. lipnja 1897. Ponovno tiskani broj nosi oznaku »drugo izdanje«. Očekivali bismo da je u tom broju izvještaj o krvoproliću u Bošnjacima prigodom izbora za hrvatski sabor g. 1897. ali je zaplijenjen radi sasvim drugih razloga, što samo pokazuje tko je u Osijeku »vedrio i oblačio«.

Redarstvu je u Đakovu bilo naredeno da na Strossmayera budno pazi¹⁷. Posebno u doba kad mu Ilija Okrugić posvećuje svoje djelo.

Upravo kao biskup, i to katolički, kao čovjek Crkve, sav je svoj život posvetio sjedinjenju katolika i pravoslavnih Slavena. U tom je pogledu išao putem što su ga obilježili sveti Ćiril i Metod. Tako u Okrugićevoj alegoriji vila Dalmatinka pjeva:

»Oh, ti vjero sveta, spasiteljko naša!
U crkvenoj službi naših *glagoljaša!*
O! da onih žarkih nij' boracah bilo,
Rodoljubje naše postalo bi gnjilo;
Čamilo bi jadno, na posljedku strulo,
U tudjinstva morju biedno utonulo...
A što su rodu bili svećenici stari,
To su i sadanji, *budilci, čuvari*
Jezika nam svetog — a u službi Boga —
Sviesti, rodoljubja, slavja narodnoga. —
Ali tko je duša, tog budjenja bio?
Tko je u srdca hrabrost budilcima lio?
Tko je svaki podhvat roda nam, pomago?
Mudru rieč i blago darežljiv ulago?
Tko? — neg Ti moj brajno, naš sokole sivi!
Naš *Cirile* mudri! naš *Metode* živi!
Neustrašiv borče za amanet sjajni
Svetom braćom dat nam vjere biljeg trajni;
A potvrđen Papam *Adrijanom Ivom,*
Da uz jezik *vjera svedj nam bude živom,*
Da nam bude *zlatnom kopčom zajedništva*
I vjere i roda celoga Slovinstva! —

17 Poznato je, kako je Strossmayer sudjelovao i u političkom životu, i to kao jedan od glavnih vođa i tvoraca političkog djelovanja u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća. Ne treba ni spominjati na kakve je sve neprilike nailazio, i s kakvim se sve protivnicima nije morao sukobljavati. Za objašnjenje tih prilika može djelomično, ako ne i potpuno, poslužiti članak »Đakovački izbori za hrvatski sabor«, u: Rudolf HORVAT, *Slavonija (povjesne rasprave, crtice i bilješke)* I., Zagreb, 1933., str. 31-78. Nije to samo lijep prilog hrvatskoj ustavnoj povijesti, nego uzorno osvjetljuje političke prilike u kojima žive Strossmayer i Okrugić. - U zloći i nasilju prema biskupu isticao se tada siloviti čovjek i podžupan Slavko Cuvaj koji će čak početkom 1912. biti imenovan od kralja Franje Josipa hrvatskim banom. O izborima u trgovištu Đakovu 15. lipnja 1887. R. HORVAT, *nav. dj.*, str. 54. piše: »Cuvaj se i na samom biralištu ponio veoma silovito. Nije imao obzira niti prema sijedom biskupu Strossmayeru, koji je na biralište došao u pratnji svoga vlastelinskog ravnatelja Čačinovića. Narod se zgražao, kad je vidio, kako Cuvaj 73 godišnjega biskupa tjera iz općinske kuće na dvorište, da ondje na žarkome suncu pričeka, dok će biti prozvano ime njegovo. Protiv tolike netaktičnosti prosvjedovahu prisutni ugledni izbornici.« To se dogodilo samo nepunu godinu dana prije biskupova zlatomisničkog jubileja.

Da! zato si vazda govorio, piso,
Ko majka za čedom otetim uzdiso, —
Za tim ti jedino, srce i danas žudi,
Unatoč svih plitkih napadajah hudi —
Al tješi se brajne! razvedri se time,
Uza svetu braću, prvo j' Tvoje ime!
Ko otca Te štiju, moji Dalmatinci!« (str. 17-18).

Baštinu je svete braće Ćirila i Metoda, koja je sadržavala i slavensku kršćansku kulturu, napose staroslavenski jezik u bogoslužju, Strossmayer veoma promicao, i to kao jamstvo svima pravoslavnima, napose Slavenima, kako oni u zajedništvu s katolicima neće izgubiti ništa od svoga vlastitoga. A to je upravo mnoge smetalo i zbunjivalo, što pokazuje naša postojana vjekovna borba i nastojanje da se očuva staroslavenski, odnosno starohrvatski jezik u bogoštovlju, i glagoljica, i da se ne samo očuva, nego i proširi¹⁸.

Strossmayer bi tek kasnije, koliko nam je poznato, od svoga velikog prijatelja pape Lava XIII., koji je slavenskim narodima posvećivao više brige, dobio dopuštenje za obnovu staroslavenske službe Božje g. 1882., a koja je i u biskupijama Đakovačkoj i Srijemskoj već imala svoju određenu tradiciju¹⁹.

Carski je dvor u Beču zaprijetio papi, da će priznati talijansku okupaciju Rima, ako ne povuče to dopuštenje²⁰. Ne treba ovdje ni spominjati sve drugo što bi inače moglo pobuditi naše zanimanje, a tiče se Strossmayerova

18 Budući da je to sad nakon II. vatikanskog sabora samo povijesno pitanje, može se slobodno reći, kako se i samo katoličko svećenstvo u nekim našim krajevima uz manje iznimke protivilo slavenskom bogoslužju, ili im do njega nije bilo baš mnogo stalo, jer je znalo da mu se suprotstavljaju i austro-ugarski vlastodršci. Pouzdano znademo da je Strossmayer želio proširiti staroslavensku liturgiju latinskog obreda iz Dalmacije na sve ostale naše biskupije, ali mu to Rim tada ipak nije dopustio. Dopustili su mu izričito samo da se tom liturgijom posluži g. 1863. prilikom tisućugodišnjice dolaska sv. Ćirila i Metoda u ove krajeve. Međutim, iduće godine to već više nije smio.

19 Usp. o tome više u članku u godišnjaku ogranaka Matice hrvatske Vinkovci: Ilija MARTINOVIĆ, *Slava va višnjih Bogu, o glagoljici, bosančici i starohrvatskom jeziku*, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja* 13(1995.), str. 133-164.

20 Usp. Makso PELOZA, *Pastoralnog djelovanje biskupa J.J.Strossmayera*, u: VDSB 93(1965), str. 145.; Ferdo ŠIŠIĆ, *Korespondencija Rački - Strossmayer, III*, Zagreb, 1930., str. 25-43. Profesor povijesti u zadarskom sjemeništu Luka Jelić prenosi bilješku Dragutina Parčića iz korespondencije biskupa Strossmayera: »Decretum episcopi Syrmienensis et Bosnensis Josephi Georgii Strossmayer, collatis consiliis cum S. Sede pro clero universae dioeceseos latum, ut in solemnitate consecrationis novae ecclesiae cathedralis Diakovi erectae, usus liturgiae Glagolito - Romanae die 1 Octobris anni 1882 in dioecesi ripristinetur, interventu Gubernii Austro-Hungarici: quod nisi a decreta iam ripristinatione liturgiae Glagolito-Romanae in eadem dioecesi desistatur, fore ut recognitio formalis diplomatica occupationis Urbis Aeternae ex parte Austro - Hungariae per par pari redditionem visitationis regi Italiae Romae, sequeretur, frustratur«. Luka JELIĆ, *Fontes historici Liturgiae Glagolito-Romanae a XIII ad XIX saeculum*, Krk, 1906., treći dio u knjizi (!), str. 162.

rada za vjeru i narod²¹. Sve je to bilo pravim razlogom da je dvor iz Beča izravno i neizravno budno motrio na Strossmayera. Tako, da jednostavno napakosti Strossmayeru, austrijska je policija Okrugićevo djelo »Sastanak vila« zaplijenila i uništila.

Nije nam lako pretresati o djelu koje je nastalo u drugo vrijeme, kao prigodnica u čast jedne osobe, konkretno u čast biskupa Strossmayera. Mislim ipak da bi nas i danas mogli zagrijati mnogi stihovi, napose oni gdje se ističe pjesnikovo rodoljublje. Pjesnik je načinio priču koja bi nas i svojom kompozicijom i izvedbom još danas mogla zadovoljiti. To što govori o sastanku vila na Velebitu, u Trnavi i Đakovu, povezuje nas sa starinom, možda čak klasičnom starinom. Mene uopće ne zanima je li zamisao pjesme možda odakle posuđena. Ona je lijepa i odlikuje se prirodnošću, kao i ostalo njegovo pjesništvo koje je bilo popularno i mnogo čitano. Okrugić se trudi izraziti živo i ljupko. Ne dobivam dojam da me umara. Niti mi se čini staromodnim. Niti bih mu mogao zamjeriti, što želi velikog biskupa svojom pjesmom proslaviti. Naprotiv! Zlatna misa je rijetka i svečana prigoda koju ne dožive mnogi svećenici. Pogotovo mu se ne bi moglo zamjeriti što pjeva svome biskupu koji je i dokazao kako je zaslužio i veći slavospjev od ovoga. Ništa tu nije pretjerano. Na Okrugića ne može uopće pasti sjena kakvog ulizice ili laskavca, jer tu alegoriju piše zreo čovjek s već zaokruženim životnim djelom, čovjek koji je izoštrio svoje sklonosti i upoznao svoj pjesnički zanat. Štoviše, divim se čovjeku kojemu biskupov zlatomisnički jubilej nalazi odjeka u srcu pa pjeva o njegovim zaslugama. Strossmayeru su se u Hrvatskoj u ono vrijeme mnogi istinski radovali. Mnogi, ali ne i narodni neprijatelji! Uostalom, i danas ističemo dobrotu, pobožnost i ljubav pojedinih ljudi. I što ih više poznajemo, više ih i vrednujemo.

A kad je u pitanju baš biskup Strossmayer, imamo golemo Cepelić-Pavićevo djelo o njemu, imamo Smičiklasov »Nacrt« (g. 1906), i cijeli niz duljih ili kraćih publikacija, ali je ostalo nažalost do danas još mnogo praznina u našem poznavanju čovjeka velikih ideja, koji je snažnom i sigurnom rukom zahvaćao u sudbinu hrvatskoga naroda. Naš je pjesnik Okrugić kao suvremenik iz mnoštva različitih spoznaja i glasova o biskupu stvorio svoju vlastitu sintezu. Njegovu alegoriju možemo tumačiti i raščlaniti je, kao uostalom i djelo samoga biskupa, ali ga ne smijemo krivotvoriti. To onda nije pravi Strossmayer. Tko ne pozna osobe i događaje Strossmayerova doba, lako će upasti u pogrešku da se nehistorijski i nekorektno

21 Među ostalim, tu je i velik odjek enciklike Lava XIII. »Grande munus« među Hrvatima, zatim događaji oko zatvaranja »Kolegija sv. Bonaventure za Bošnjake« u Đakovu g. 1876., napose događaji oko posvete nove đakovačke katedrale g. 1882., proslava tisućgodišnjice smrti sv. Metoda g. 1885., poslanica biskupa Strossmayera o slobodnom zidarstvu g. 1885., zatim o odnosima države i Crkve g. 1886. Sve su to bili kamenčići u mozaiku dugog procesa koji ovdje nije moguće prikazati u par redaka, a trebao je naposljetku dovesti do istiskivanja Strossmayera iz javnog života. Sve se onda bilo složilo u mržnji protiv njega, a na Đakovo se gledalo kao na »gnijezdo panslavizma«.

odnosi prema njemu i njegove misli ne uzima s posve znanstvenoga stajališta, već ih iskorištava u privremene političke i druge svrhe.

Smijemo opravdano pretpostaviti da bi ova prigodnica, da je bila izvedena kako je prvobitno bilo zamišljeno u đakovačkom Samostanu sestara Sv. križa koje je upravo Strossmayer iz Švicarske pozvao u Đakovo, učinila velik dojam na nazočne. Dok nas se općenito pjesme, što ističu zasluge pojedinih ljudi danas slabo doimaju i ne mogu nas toliko zagrijati, ali to može onaj tko pjeva kao Okrugić s dušom i srcem, s osjećajem. Onda je to ipak nešto sasvim drugo. A pjesma će nam uvijek biti potrebna. Nisu se Okrugićeve pjesme, i duhovne i svjetovne, uzalud dosad održale na repertoaru. Možemo se s pravom, to o stotoj obljetnici njegove smrti smijemo snažnije reći, ponositi njime. I mnogi će od nas još rado zapjevati poneku njegovu milu i slatku pjesmu jer su postale vlasništvom tolikih naraštaja po svim hrvatskim krajevima, a da neće nikad saznati ili pomisliti da je to zapravo Okrugićeva pjesma.

Okrugić je sam bio sretan, što je složio slavljeničku pjesmu i u bogatstvu svoga pjesničkog izričaja istaknuo kako je ispunjeno sve što mu je bila želja još od onog trenutka kad je 29. rujna 1850. pozdravljajući nekadašnjega svoga profesora i duhovnog vođu u đakovačkoj Bogosloviji, tada sasvim mladoga biskupa Strossmayera prigodom svečanog ustoličenja u Đakovu, pjesmom od Fruške gore poželio »ljeta Nestorova«. Čestitajući pritom biskupiji, domovini i gradu Osijeku Ilija je uskliknuo: »Biskupijo, kliči od veselja... evo sada prvi put vlada s tobom sin tvoj, on je tvoja glava, a Bog dat će, bit će i tvoja slava«²². Ilija Okrugić nije nadživio svoga biskupa, da vidi kako mu je i ona prva želja bila uslišana, da je biskup doista doživio njegova »ljeta Nestorova«.

22 Matija PAVIĆ, *nav. dj.*, Đakovo, 1911., str. 204.